

TÜRKİYE'DE ESNAF SİCİL AÇILIŞ-KAPANIŞ İLİŞKİSİ VE ESNAF İŞSİZLİK SİGORTASI İHTİYACI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Hakan ÖZCAN¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 14.11.2022 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 02.04.2023

DOI: 10.59445/ijephss.1204065

Makale Türü: Araştırma Makalesi / Article Info: Research Article

Atf / Cite: Özcan, H. (2023). Türkiye'de esnaf sicil açılış-kapanış ilişkisi ve esnaf işsizlik sigortası ihtiyacı üzerine bir çalışma, International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences, 6(2), 122-132.

Özet

Sosyal güvenlik, bireylerin ve ailelerin; iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, ölüm, analık ve işsizlik durumunda oluşabilecek sosyal ile ekonomik problemlere karşı bireylerin kendilerini korumasıdır. Ülkemizde yürürlükte olan 4A sigortalıları için, İşsizlik sigortası benzeri bir uygulamanın, işletmeyi kapatma durumunda olan esnaf işletmesi için işsiz kaldıkları dönemler için sosyal güvenciyi oluşturulmaya yönelik bir sigortacılık sistemi kurulması hedeflenmiştir. Bu çalışma Türkiye'de esnaf sicil açılış-kapanış ilişkisini ve "Esnaf İşsizlik Sigortası" ihtiyacını incelemek üzere yapılmıştır. Ülkemizde yürürlükte olan işsizlik sigortasına benzeyen bir sistem, işyerini kapatmak zorunda kalan esnaflar için de uygulamaya konulmuştur. Çalışmada Türkiye'de 2005-2022 dönemi esnaf açılış ve kapanış sayıları arasındaki ilişki incelenerek esnaf işsizlik sigortasına olan ihtiyaç durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda 2005-2022 yılları arasında esnaf; tecil, tadil ve terkin işlemleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik pek çok kriz esnafın ticari hayatını yakından ilgilendirmektedir. Açılan ve kapanan esnaf sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmasa dahi; esnafın işletmesini kapattığı dönemler için işsizlik sigortası önemli bir can simidi olacaktır. İşsizlik ödeneği esnafın zor günlerini daha kolay atlmasına destek olacak ve yeni bir iş kurabilmesi için kendisini cesaretlendirebilecektir. Ekonomik ve sosyal sorunların yaşandığı dönemlerde, Devlet'in sağlayacağı mali destek; uygulamanın etkin kullanımı ve devamlılığına büyük katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Esnaf, İşsizlik, Sigorta.

THE RELATIONSHIP OPENING-CLOSING THE TRADESMAN REGISTRY IN TURKEY AND A STUDY ON THE NEED FOR UNEMPLOYMENT INSURANCE

Abstract

Social security, individuals and families; It is the protection of individuals against work accidents, occupational diseases, sickness, death, maternity, unemployment and social and economic problems. This study was carried out to examine the tradesmen registry opening-closing relationship and the need for "Craftsman Unemployment Insurance" in Turkey. A system similar to the unemployment insurance in force in our country has also been put into practice for tradesmen who have to close their workplaces. In this study, it is aimed to evaluate the need for tradesmen unemployment insurance by examining the relationship between the number of opening and closing of tradesmen in the period of 2005-2022 in Turkey. As a result of the correlation analysis, between the years 2005-2022; No meaningful relationship was found between the postponement, amendment and cancellation procedures. Many political and economic crises in the country are closely related to the commercial life of the tradesmen. Even if there is no comprehensible relationship between the number of trades opened and closed; Unemployment insurance will be an important lifeline for the periods when tradesmen close their businesses. Unemployment allowance will help the tradesmen to overcome their difficult days more easily and will encourage them to start a new business. Financial support provided by the State in times of economic and social problems; It will contribute greatly to the effective use and continuity of the application.

Keywords: Tradesman, Unemployment, Insurance.

¹ Doç. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, hozcan@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4000-9830.

1. Giriş

Günümüzde Esnaf Ahilik Sandığı, esnaf ve üyelerden prim toplamak, toplanan primleri uygun araçlarda değerlendirmek, üyelere ödemelerini yapmak, kanunun hükümlerine uygunluğu denetlemek için kurulmuştur. Sandıkta toplanan primler, esnafın şartları sağlaması durumunda belirlenen sürelerce işsizlik ödeneği vb. şekilde esnaf için kullanılacaktır. Bireyler tarih boyunca kendilerini güvence bir başka ifade ile garanti altında hissetmeyi istemiş, bu ihtiyacını sağlayabilmek için farklı tedbirler alarak, kişisel veya toplumun tümünü kapsayan ortak çalışmalar başlatmıştır. Sosyal güvenlik, diğer tüm politika araçlarından farklı olarak; toplumu oluşturan bütün kişilerin doğumundan ölümlerine kadar tüm yaşamları süresince hizmet sağlamak durumundadır.

Esnaf işsizlik sigortası Maliye Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) tarafından ortak çalışılarak hazırlanmış yasal düzenlemedir. İşletmesini kapatan esnaf için işsiz kaldıkları dönemler için bir sigorta sistemi kurulması hedeflenmiştir. İşsizlik sigortasının etkinliğinden, esnafın da aynı kapsamda yararlanabilmeleri amaçlanmıştır.

Çalışma Türkiye’de esnaf sicil açılış-kapanış ilişkisini görmek ve “Esnaf İşsizlik Sigortası” ihtiyacını incelemek üzere yapılmıştır. Çalışmada esnaf açılış ve kapanış sayılarının arasındaki ilişki incelenerek; esnaf işsizlik sigortasına olan ihtiyaç durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Literatürde genellikle işsizlik sigortası ve ahilik uygulamaları üzerine çalışmalara rastlanılmıştır. Esnaf sicil sayıları ve esnaf işsizlik sigortasını birlikte değerlendiren çalışmalara rastlanılmamıştır.

2. Türkiyede Sosyal Güvenlik ve Esnaf

Osmanlı İmparatorluğunda sosyal güvenlik sistemi; sanayileşme stratejisinin benimsenmemesi, sosyal politikalar alanında yenilikler ve düzenlemelerin yapılamaması sebebi ile gelişmemiştir. Sosyal yaşamı etkileyen basit ve sistemsiz koruma güvenlikleri, bir yapıya kavuşturulamadan sistemsiz olarak bir sosyal güvenlik sistemine çevrilememiştir. Günümüz anlamındaki ihtiyaçları karşılamayan ilk sosyal güvenlik sistemi Cumhuriyet sonrası 1936 yılında kabul edilen İş Yasası ile başlayabilmiştir. Ancak yine teorik sistemin pratik bir sisteme geçişi ve vatandaşların tümünü kapsayan bir uygulamaya ancak ikinci dünya savaşından sonrasında başlanabilmiştir. 1930’lardan günümüze hükümetler bu konuda çalışmalar yapsa bile; ihtiyaçlara yönelik bir sistem ancak son yıllarda uygulamaya konulmuştur (Güzel, Okur, & Caniklioğlu, 2016).

Osmanlı Devleti’nde yaşamsal düzen ile dinin iç içe geçmesi nedeniyle aile yapısının ve hayır kurumlarının etkinliği sayesinde sosyal yardımlar toplum içerisinde hep var olmuştur. Dini yardımlar, aile içi dayanışma ve Ahi teşkilatının var olması nedeniyle meslek kuruluşları olan loncalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma bu dönemde modern olarak bir sosyal güvenlik sisteminin oluşmasına imkân vermemiştir. Sosyal yardımların bu şekilde var olması ülke genelinde farklı bir sosyal güvenlik sisteminin oluşmasına engel olmuştur (Güvercin, 2004: 91). Cumhuriyet döneminin öncesinde Ahi teşkilatının yanında vakıflar da sosyal yardım anlamında büyük destek sağlamıştır. Sosyal güvenlik sisteminin yapı taşlarından birisi olan vakıflar köprü, su yolu, medrese, çeşme, kervansaray, camiler yapmış ve günümüze kadar gelmesine destek sağlamıştır. Bunu takip eden süreçlerde asker, memur ve emekli vatandaşlara sosyal yardım sağlanması amacıyla sandıklar kurulmuştur (Tuncay & Ekmekçi, 2012).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında tüm toplumu ilgilendiren bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulamamıştır. Kamu hizmeti kavramı gelişmediği için memur sayısı az ve emeklilik hakkı ise sınırlı olarak uygulanmıştır (Erdoğan, 2004). İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle beraber Türkiye’de sosyal güvenlik alanında çalışmalar başlamıştır. 1949 yılında Yaşlılık Kanunu, 1950 yılında ise Hastalık Sigortası Kanunu yürürlüğe girmiştir (Dilik, 1992: 49). Daha sonra 1957 yılında birkaç yasa

birleştirilerek Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kanunu olarak tek çatı altında toplanmıştır. 1971’de yürürlüğe giren 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkâr (Sosyal Sigortalar Kurumu) Yasası ile birlikte sosyal güvenlik hizmetlerinin kapsamı genişletilmiş, sunulan sosyal güvenlik sistemleri standardize edilmiştir (Güvercin, 2004: 92). Genişletilen kapsama işçiler, yaşlılar, maluller ve sakatlar da dahil edilmiştir. Toplumda çalışmayan, iş akitleri sona erdirilen kimseler için düzenleme ise 1999 yılındaki İşsizlik Sigortası Kanunu ile uygulanmaya başlamıştır

2006 yılında ise 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Yasası yürürlüğe girmiştir. Yasa kapsamı gereği Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR kurumları lağvedilerek ortadan kaldırılmış tek kurum olan SGK bu kurumların görevlerini üstlenmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile kurulan SGK, kamusal tüzel bir yapıya sahip, mali ve idari bakımdan bağımsız, özel hukuk kurallarına tabi, sosyal sigortacılığın ilkelerine dayanan, adil, etkin herkes tarafından kolayca erişim imkânı olan aktüerya ve ekonomik yönden sürdürülebilir, gelişmiş standartları esas alarak sosyal güvenlik sürecini işletecek bir kurum olarak yapılanmıştır (Özdamar, Çakar, & Göktaş, 2011).

2.1. Esnaf Sicili

Esnafın ve sanatkârların siciline ait işlemler; 5362 sayılı Esnaf Kanunu, Esnaf Sicil Gazetesi Yönetmeliği, Esnaf ve Sanatkâr Sicili Yönetmeliği ile Türk Ticaret Kanunu (TTK)’nin 5362 sayılı 26 – 40’ncü maddeleri hükümlerine göre yürütülmektedir.

5362 sayılı Kanunu çerçevesinde; esnafın ve sanatkârların sicillerinin, güvenli ve sağlıklı bir biçimde veri tabanında tutulması ve yayınlanması; Esnaf ve Sanatkârlar Sicil Müdürlüğüne yapılmaktadır.

Esnafın Sicil İşlemleri;

- 1- Tescil İşlemi
- 2- Tadil İşlemi
- 3- Meslek Terkin İşlemi
- 4- Sicil Terkin İşlemi

2.1.1. Esnaf Tescil İşlemleri (İşe Başlama)

5362 sayılı Esnaf Kanununun 60.maddesine göre Esnaf (yanlarında çalışanlar hariç) çalışmaya başladığı tarih itibarı ile, 30 gün içerisinde sicil tescil ve gazetede ilanlarını yapmakla yükümlüdür. İlgili yükümlülüğünü yerine getirmeyenler yetkili kurum ve kuruluşlara bildirilir. Yetkili kurumlar, sicil kayıtları yapılan kadar esnafın faaliyetlerini durdurabilir

Esnaf ve Sanatkârlar Sicili Yönetmeliği’nin 23.maddesine göre; Esnafın meslekî faaliyetlerini yapabilmeleri sicile kayıtları gerekmektedir. Esnafın her bir mesleği için ayrı bir kayıt yaptırması gerekmektedir. İşverenin eski sicil numarası mevcut ise; yeni talepler ve değişiklikler bu numara üzerinden işlemleri yapılmaktadır. Sicile kayıtlı olan esnafın güncel bilgileri dosyasına işlenerek saklanır.

2.1.2. Esnaf Tadil İşlemi

5362 sayılı Esnaf Kanununun 68.maddesine göre Esnafın kayıtlı beyannamelerindeki maddelerde oluşan değişiklikleri 30 gün içerisinde sicillerine beyan etmek durumundadırlar. İsim değişikliği, iş yeri sicil yetki bölgesi içinde başka bir adrese nakil, unvanın değiştirilmesi gibi durumlar tescilli işlemlerde değişiklik olarak kabul edilir. Aynı sicil bölgesindeki adres değişiklikleri nedeni ile yapılan oda değişik işlemi de tadil işlemi olarak kabul edilir.

2.1.3. Esnaf Terkin İşlemi

Birden çok mesleği yapan esnaflar; bu mesleklerden birini yapmaktan vazgeçmeleri durumunda mesleğini terk prosedürü uygulanır. Yine, esnafın yaptığı mesleği bırakıp, diğer bir mesleki faaliyete başlaması durumunda; faaliyetini bıraktığı mesleğinden ötürü “**esnaf meslek terkin**” işlemi yapılmaktadır.

Esnafın mesleklerine son vermesi durumunda 30 gün içerisinde sicile beyan yükümlülükleri bulunmaktadır. Beyana göre esnafın sicildeki kayıtları silinmektedir. Yine vefat ettiği tespit edilen ve varisi bulunmayan esnaflar için de “**esnaf sicil terkin**” prosedürü uygulanarak kayıtları silinmektedir.

2.2. Sigorta ve Esnaf İşsizlik (Ahilik) Sigortası

Sigortacılık sektörünün finans dünyasında içinde önemli bir konumu bulunmaktadır. Riski transfer ederek azaltmak sigortacılığın en önemli fonksiyonlarından biridir. Sigorta kelimesi güvence anlamına gelmektedir (Yayla, 2019). Bireyin yaşamı ve sahip olduğu malları hayatının her döneminde çeşitli tehlikelere maruz kalmaktadır (Acınan, 2005:16). Sigortacılık uygulamalarının ekonomik gelişme ve büyümeye olumlu etkileri yanında fon yaratma işlevi ile de mali sistemde etkin bir rolü olmuştur. Bu etkinin farkında olan toplumlar gelişme ve büyümelerinde sigorta sektöründen yararlanmaya çalışmışlardır (Arseven, 1987: 418). Ülkemizde de özel sigorta şirketleri tarafından yapılan özel işsizlik sigortaları mevcuttur; sistem gönüllü prim ödeme ve süreklilik esasına dayandığı için kullanımı çok azdır. İşsizlik desteği gelişmiş batı toplumlarında olduğu gibi; sosyal devlet tarafından kurulan edilen bir sistemdir.

XIX. yüzyılda işsiz, çalışmayan denilince genelde ilk zihinde beliren durum, kabiliyetsizliğinden ötürü bir meslek, bir zanaat sahibi olamamış veya geçimsizliği, yoksulluğu nedeniyle iş bulamayan, vaktini boş geçiren insan gelmekteydi (Zaim, 1968: 124). Günümüz şartlarına göre bu tanımlama geçerliliğini kaybetmiştir. Çünkü bu tanımlama tek bir bakış açısı irdelenerek yapılmıştır. İşsiz kalmayı, iş bulamamayı tamamen insanın şahsına bağlamıştır. Günümüzde değişen koşullara uygun tanımlamalar yapılmaktadır. Günümüzde işsizlik kavramından anlaşılacak olan şahsın iş aramasına rağmen iş bulamayışıdır.

Ülkemizde işsiz kalacak SGK’lı çalışanlar için 4447 sayılı İşsizlik Sigortaları Kanunu 25.08.1999 yürürlüğe girmiştir. İşini kapatmak durumunda kalacak esnaflar için benzer bir uygulama; 23.02.2017 tarihli 6824 sayılı kanunun 25 inci maddesi ile, İşsizlik Sigortası Kanuna ilave dilen Esnaf Ahilik Sandığı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Fakat Ahilik sandığı fon toplaması, sisteme gelen eleştiriler ve ekonomik hayatı etkileyen pandemi sebebi ile 01.01.2018 de başlaması gereken uygulama sürekli ertelenmiştir (Kaptan, 2021). 6824 sayılı Esnaf Ahilik Sigorta Sandığı Kanunu uygulaması bir değişiklik olmaz ise 01.01.2024’de başlayacaktır.

6824 sayılı Esnaf Ahilik Sigortası Kanununun 9. maddesine göre sigorta prim havuzu; esnafın primine konu günlük kazançlarının, %2’sini sigortalıdan ve %1’i ise Devlet payı olmak üzere düzenlenmiştir. Ancak toplanacak günlük prim miktarı, prime dayalı günlük gelir alt sınırı 2 katı üzerinden hesaplaması yapılacak miktarın üzerinde olamaz. 4b BAĞ-KUR sigortasının herhangi bir neden ile sonlanması durumunda, sigortalının ödediği Ahilik Sigorta Sandık primleri ile Devletin katkı payı geri ödenmez. Ahilik Sigorta Sandığında 4b (Kendi nam ve hesabına çalışan) sigortalılarından primlerin toplanarak, kayıtların tutulmasından, bu primlere ile uygulanacak erteleme cezası ve gecikmeden kaynaklı zammın Ahilik Sigorta Sandığına aktarımından, hak edişlerin prim borcuna karşılık mahsubundan ve haksız alınan primlerin iade edilmesinden SGK sorumlu ve yetkilidir. SGK son ayda tahsil edilen primler ve gecikme ceza ve zammını tahsilatın yapıldığı ayın 15’e kadar Ahilik Sigorta Sandığına aktaracaktır. SGK ve Türkiye İş Kurumu, aylık olarak Ahilik Sigorta Sandığına

belirlediği sigortalının paylarını hesaba alarak Devletin payını Sosyal Güvenlik Bakanlığında isteyecektir. Bakanlık kendinden talep edilen tutarı talep tarihinden 15 gün içinde Ahilik Sigorta Sandığına gönderecektir. Esnaf Ahilik Sigorta Sandığına yatırılan primler, gider olarak değerlendirilecektir.

6824 sayılı Esnaf Ahilik Sigortası Kanununun 9. maddesine göre sandığına üye olan sigortalının; iflası durumunda ve iflas olmadan işyerini kapatma durumunda; 30 gün içinde başvurmak ve prim borcu olmamak şartı ile Esnaf Ahilik Sigorta Sandığından ödenek alma hakkına sahip olur.

- a) 600 gün faaliyetini sürdüren ve Esnaf Ahilik Sandığı primi ödemiş olanlara 180 gün,
- b) 900 gün faaliyetini sürdüren ve Esnaf Ahilik Sandığı primi ödemiş olanlara 240 gün,
- c) 1080 gün faaliyetini sürdüren ve Esnaf Ahilik Sandığı primi ödemiş olanlara 300 gün, süre ile Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği verilecektir.

3. Literatür Taraması

Öner (2006) İşsizlik Sigorta Fonunu sistemi ve denetimi üzerine çalışmıştır. Fonun yapısı ve kaynakların değerlendirilmesinde 2000-2006 yılları arasında etkinliğin ölçülmesi amaçlanmıştır. Fon yönetimi, fon kaynaklarının değerlendirilmesi açısından gayet başarılı olduğu tespit edilmiştir. Ancak 6 yıllık uygulama neticesinde fonda meydana gelen birikim ile paralel olarak yapılan yardımlarda bir gelişme kaydedilememiştir. İşsiz kalanlara bu süreçte yeterli yardım ve olanak sağlanmadığında, sigortadan beklenen fayda elde edilemeyecektir. Bu defa çalışırken yapılan kesintilerde isteksizlik meydana gelecektir. Sigortanın devamı ve sigortadan beklenen faydanın sağlanabilmesi için prim yardım dengesinin yeniden ele alınması görüşü belirtilmiştir.

Özağaçkaya (2016) ahilik ve sosyal ilişkisi üzerine çalışmıştır. Ahilik teşkilatlarının temelleri 12. yüzyılda Anadolu’da atılmıştır. Kültürel, sosyal ve ekonomik alanda toplumsal faydalar amacı ile ortaya çıkan sivil toplum kuruluşlarıdır. Ahiliğin günümüzdeki esnaf teşkilatları boyutu hep ön plana çıkarıldığı için, ahilik organizasyonlarının inanç, ahlak, bütünleşme ve toplumsal dayanışma gibi fonksiyonel diğer esas öğeleri anlatılamamıştır. Ahilik sadece bir ekonomik bir olgu değildir. Geleneklerimizden geleceğe ışık tutabilen bir sosyal refah, adalet anlayışını benimseyen bir sosyal yapılandırma. İnsanlık onuru gibi kabul edilmiş, ben olgusunun biz olarak sürdürülmesi hedeflemiştir. Ahilik bu hedef için oluşturulmuş olup; ana yapısını manevi/maddi özellikler ile şekillendirmiştir.

Özdemir (2017) tarafından yapılan çalışmada iradi işsizlik çalışılmıştır. Çalışma sonucunda iradi işsizliğin yapısal olarak mücadele edilmesi gereken bir atalet hali olduğu ve özellikle gençlerin iradi işsizlikten uzaklaştırılması yönünde tedbirler alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ülkemizde Esnaflara yönelik işsizlik sigortası 2024 de başlayacağı için esnafa yönelik iradi işsizlik durumu tespiti yapılamamıştır.

Turbay (2022) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de işsizlik sigortası uygulamasının 2002-2021 yılları arasındaki gelişimi incelenmiştir. Türkiye’de işsizlik sigortasının uygulanmaya başlamasından günümüze kadarki süreçte ne düzeyde gelişim gösterdiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, işsizlik sigortasının yürütülmesinden sorumlu olan Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından yayımlanan resmi istatistikler, bültenler ve raporlardan yararlanılarak doküman analizi yapılmıştır. Çalışmada 2002-2021 yılları arasındaki veriler karşılaştırmalı yorumlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Türkiye’de 2002-2021 arasında işsizlik ödeneğine başvuran sayıları sürekli artış göstermiştir. Ancak işsizlik ödeneğini hak eden sayılarının beklenen düzeyde olmadığı görülmüştür. 2003-2011 yılları arasında işsizlik ödeneğine başvuranların en az ortalama %81’i hak kazanırken, 2012-2021 yılları arasında hak kazananların oranı ortalama %46,1’e kadar düşüş göstermiştir. İşsizlik sigortası fon varlığı incelendiğinde ise, 2002-2019 yılları arasında fon varlığı

sürekli artış göstermiştir. Ancak 2020 ve 2021 yıllarına gelindiğinde fon varlığında azalma ve fon giderlerinin fon gelirlerini aştığı görülmüştür. Çalışma sonucunda işsizlik sigortası hak kazanma koşullarının hafifletilmesi, kapsamının genişletilmesi ve fon gider kalemlerinin azaltılması önerilmektedir.

Metin vd. (2022), tarafından yapılan araştırmanın temel hedefi; Kahramanmaraş ilinde çalışan esnafın Ahilik Sandık Sigortası sistemine yönelik tutumları belirlemektir. Bu amaç ile, çalışmada Esnafın Ahilik Sandığının sosyal güvenlik sisteminin içindeki yerinin daha iyi ifade edilmesi için kavramsal çerçeve belirlenmiştir. Sonuç olarak uygulama hayata geçirilmeden önce içeriği ve kapsamı hususunda çeşitli iletişim kanalları devreye sokularak ilgililerin bilgilendirilmesinin önem arz ettiği görülmektedir. Ayrıca 2017 yılında ilan edilmiş olan uygulamanın 2023 sonrasına ertelenmiş olmasının, uygulamaya karşı olumlu tutumları geciktirdiği düşünüldüğünde; uygulamanın yeni bir ötelemeye tabi tutulmaması gerektiği düşünülmektedir.

Yılmaz (2022) tarafından yapılan bir çalışmada; Çalışmada esnafın bu sigortaya bakışı ve ihtiyaç durumuna yönelik görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Çalışmanın nitel araştırma yaklaşımına uygun olacağı düşünülmüştür. Sigortalının esnaf sıfatı ile istekleri ve yaşayabileceği sorunları hakkında detaylı bilginin sağlanması ve örnekler üzerinde detaylı tespitler yapılabilmesi için çalışmanın bu yaklaşım ile yapılması uygun görülmüştür. Bu amaçla İstanbul Pendik’te 50 esnaf ile görüşülerek uygulamaya başlanmış, yeni sistem hakkındaki genel görüşleri alınmıştır. İşverenler genel olarak uygulamayı olumlu bulmakla birlikte; işsizlik primi yatıracak olmalarının kendilerine ilave bir mali yük olacağını düşünmektedir.

Genellikle işsizlik sigortası ve ahilik uygulamaları üzerine çalışmalara rastlanılmıştır. Esnaf sicili ve esnaf işsizlik sigortasını birlikte inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu yönden araştırma benzer çalışmalar için emsal teşkil etmesi açısından da önemli olup diğer yeni çalışmalar için bir başlangıç olabilecektir.

4. Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı ve Konusu

Esnaf işsizlik sigortası 4447 Sayılı Kanun’a 2017’de eklenen ve 2018 yılında yürürlüğe girmesi planlanmıştır. Uygulama başlangıcı ilk olarak 2 yıl ertelenmiştir. 2020 yılında ise tüm dünyayı saran ve ülkemizi de etkisi altına alan pandemi şartları sebebi ile 2023 yılı sonrasına ertelenmiştir. Ülkemizde ilk olarak 1999 tarihin de yürürlüğe giren işsizlik sigortasının, Esnaf için düzenlenmiş benzer bir modelidir. Bu çalışma Türkiye’de esnaf sicil açılış-kapanış ilişkisini ve “Esnaf İşsizlik Sigortası” ihtiyacını incelemek üzere yapılmıştır. Ülkemizde yürürlükte olan işsizlik sigortasına benzeyen bir sistem, işyerini kapatmak zorunda kalan esnaf için de uygulamaya konulmuştur. Çalışmada Türkiye’de 2005-2021 dönemi esnaf açılış ve kapanış sayılarının arasındaki ilişki incelenerek esnaf işsizlik sigortasına olan ihtiyaç durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Verileri ve Hipotezler

Çalışmada 2005-2021 yılları arası TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu) Resmi İstatistikleri kullanılmıştır. Çalışmada 2005 itibari ile yıllık veriler kullanılmıştır çünkü tüm değişkenler için kesintisiz veriler daha önceki yıllarda bulunmamaktadır.

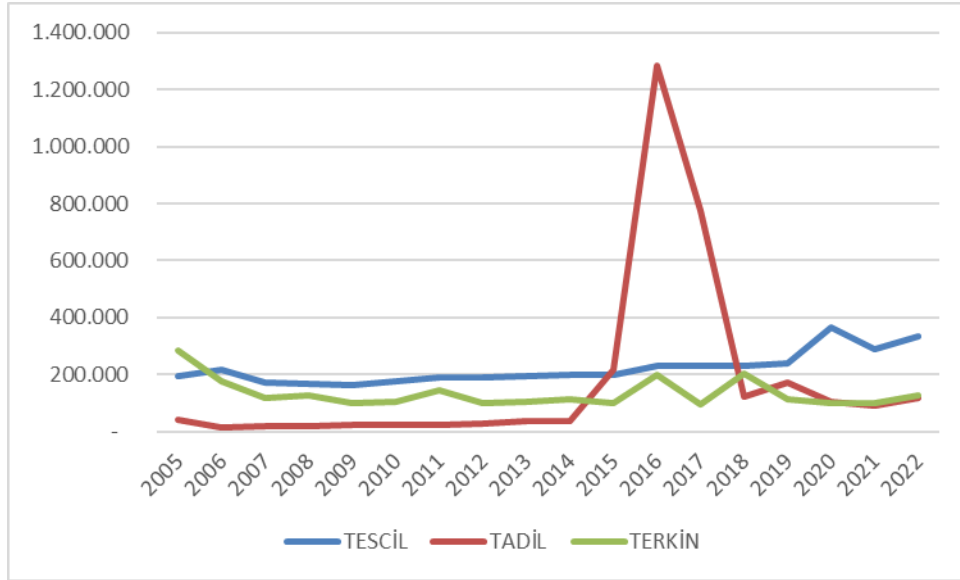
Tablo 1. 2005-2022 Dönemi Esnaf Tescil, Tadil ve Terkin Sayıları

YIL	TESCİL	TADİL	TERKİN
2005	196.494	42.221	282.600
2006	217.603	12.055	177.436
2007	170.826	20.293	118.871
2008	166.823	19.907	128.331
2009	162.911	24.795	101.211
2010	177.032	21.510	103.280
2011	190.899	25.385	143.752
2012	188.435	29.953	101.998
2013	193.870	34.904	105.507
2014	200.235	37.453	113.696
2015	201.006	216.309	97.715
2016	228.871	1.286.103	199.329
2017	229.367	774.254	96.945
2018	229.298	122.748	203.112
2019	238.416	173.062	114.977
2020	365.533	103.928	99.588
2021	287.550	88.576	101.750
2022	333.235	119.264	125.598

Kaynakça: <https://www.tesk.org.tr/view/mevzuat/liste.php?Guid=902743d2-11e2-11ea-9eaf-000c29b32a85>

Verilerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Şekil 1. 2005-2022 Esnaf Açılış-Kapanış Sayıları

Kaynakça: TESK Resmi İstatistikleri

2005-2022 döneminde yılda ortalama yaklaşık 215.000 işletme açılmış ve ortalama yaklaşık 135.000 işletme kapanmıştır. 2018’de yayınlanan 30625 sayılı “Esnaf ve Sanatkarlar Sicili Yönetmeliği” öncesi; ilave işlemler olabilir endişesi ile, 2016-2017 yıllarında esnaf sicil işlemlerinde büyük artış yaşanmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

H_{0a}: Tescil ile Tadil arasında anlamlı bir ilişki yoktur

H_{1a}: Tescil ile Tadil arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{0b}: Tescil ile Telkin arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{1b}: Tescil ile Telkin arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{0c}: Tadil ile Telkin arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{1c}: Tadil ile Telkin arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.3. Yöntem Bulgular

Tescil, Tadil ve Telkin değişkenleri arasındaki ilişkinin analiz edilmesi amacıyla korelasyon analizi uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur. Korelasyon analizi iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü sayısal olarak belirlememizi sağlayan istatistiksel bir tekniktir (Gürbüz, 2014). Korelasyon analizi yöntemi ile 2005-2021 dönemi esnaf açılış ve kapanış sayılarının arasındaki ilişki incelenerek esnaf işsizlik sigortasına olan ihtiyaç durumu değerlendirilecektir. Çalışma sonucunda açılan ve kapanan işletme sahipleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir. Özellikle işletmesini kapatmak durumunda olan esnafın tekrar faaliyete geçiş dönemi ve ekonomik hayata katılım sürecinde işsizlik sigortasının büyük desteği olacaktır.

Tablo 2. Korelasyon Analizi Sonuçları

		TESCİL	TADİL	TERKİN
TESCİL	Pearson Korelasyon Değeri	1	0,178	-0,082
	Olasılık (p)		0,494	0,755
	N	18	18	18
TADİL	Pearson Korelasyon Değeri	0,178	1	0,166
	Olasılık (p)	0,494		0,524
	N	18	18	18
TERKİN	Pearson Korelasyon Değeri	-0,082	0,166	1
	Olasılık (p)	0,755	0,524	1
	N	18	18	18

Tablo 3 incelendiğinde tescil ile tadil değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. (Sig. 0.494>0.05). Benzer şekilde tescil ve terkin değişkenleri ile tadil ve terkin değişkenleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (sig.0.755, 0.524> 0.005). Bu veriler ışığında H_{0a}, H_{0b} ve H_{0c} hipotezleri reddedilememiştir.

6. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de işsizlik ödeneğinin temel iki hedefi bulunmaktadır. Birincisi, işsiz kalındığı süreçte ekonomik destek olması; ikincisi ise bireyin özgüveni ile kendine uygun, bilgi ve mesleki tecrübesi ile uzun vadeli olarak istihdama katılmasını sağlamaktır. İşsizlik ödeneği için başvuruda bulunan kişi sayısının en fazla yarısı kadarı faydalanabilmektedir. İşsiz birey iş arama aşamasında çevresel ve ekonomik baskılar sebebi ile; uygun olmayan iş tekliflerini kabul edebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde işsizlik maaşı dışında işsizlik yardımı da yaygın bir uygulamadır. Ahilik sandıkları uygulaması; hem esnafa zor dönemde destek olarak hem de ülke ekonomisinin büyümesine fayda sağlayacağı düşüncesi ile doğmuştur.

Yapılan çalışmada esnaf açılış ve kapanış sayılarının arasındaki ilişki incelenerek esnaf işsizlik sigortasına olan ihtiyaç durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Resmi verilerin temin edilebildiği 2005-2022 yılları arasında esnaf; tecil, tadil ve terkin işlemleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bu durumun özellikle 2005,2006,2015,2016 ve 2017 yıllarındaki ortalamanın çok üzerindeki işlemlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik pek çok kriz esnafın ticari hayatını yakından ilgilendirmektedir. Açılan ve kapanan esnaf sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmasa dahi; esnafın işletmesini kapattığı dönemler için işsizlik sigortası önemli bir can simidi olacaktır.

Hiçbir BAĞ-KUR üyesi işletmesini kapatmak düşüncesi ile açmamış olduğundan; faaliyetlerine devam edebilmeleri için kamudan destek beklmeleri gayet normaldir. İşsizlik sigortası esnafın iflası durumunda bir süspansiyon görevi görecektir. Fakat esnaf işletmesini ayakta tutacak çözümler de getirilmesini beklemektedir. Mevcut işsizlik fonu günümüzde işsiz kalan işçiden çok farklı amaçlara hizmet etmektedir, örneğin pandemi döneminde işverene sağlanan teşviklerle istihdamı artırmak için kullanıldığını görülmektedir. Elbette istihdamın artması ülkemiz ve işçinin lehine bir uygulamadır. Fakat fonun kuruluş amacı ile örtüşmemektedir. Ahilik sandığı da mevcut işsizlik fonu ile tamamen aynı olduğundan, gelecekte fonda biriken gelirlerin başka amaçlar için kullanılma ihtimali vardır. Ahilik sandığı fonu ülkemizdeki esnafın ve ülke ekonomisinin kalkınmasına fayda sağlanması için kanaatimizce esnafın iflasını önlemek amaç edinmesi ve ekonomik kriz, salgın hastalıklar gibi dönemde esnafı ayakta tutmak için kullanılmalıdır.

Esnafın işsizlik primi yatıracak olmaları sebebi ile; uygulamanın ilave bir mali yük getireceği düşünülmektedir. Henüz yürürlüğe girmeyen ahilik sandığı fonunun detaylarını öğrenildiğinde; işsizlik sigortasına hak kazanmanın kolay olmayacağı görüşü hakimdir. Bu olumsuz görüşün sebebi ise; esnafın fondan faydalanmak için iflas etme şartı ve kuruma borcu durumunda ödemelerin mahsup edilecek olmasıdır. 2020 yılından itibaren Covid-19 süreci ve dünyada yaşanan siyasi olaylar finansal kesimin tüm katmanlarını etkilemiştir. Uygulamanın 5 yıldır sürekli ertelenmesinin en önemli sebebinin bu olduğu düşünülmektedir. Ahilik sigortası; vergi, kredi ve SGK borç sorunları yaşayan esnafa ilave bir mali yük getireceği beklenmektedir. Sosyal güvenlik kurumu; yeni uygulamanın içeriği ve faydaları hakkında üyelerini mutlaka bilgilendirmelidir.

Esnafın özellikle 2020 yılından beri etkisi altında kaldığı Covid-19 Pandemisi nedeniyle sosyal ve ekonomik açıdan zor dönemler geçirdiği vergi borçlarını ödemekte zorlanan işletmelerin sayısının fazla olduğu bilinmektedir. 2005-2022 dönemi yılda ortalama 135.000 civarı işletme kepenk indirmektedir. Bir işletmenin kapanmasının sadece sermayedara değil yanında çalışanlara, ailelerine, ekonomiye ve vergi sistemine olumsuz etkileri olmaktadır. İşsizlik ödeneği esnafın zor günlerini daha kolay atlatmasına destek olacak ve yeni bir iş kurabilmesi için kendisini cesaretlendirebilecektir. Ekonomik ve sosyal sorunların yaşandığı dönemlerde, Devlet’in sağlayacağı mali destek; uygulamanın etkin kullanımı ve devamlılığına büyük katkı sağlayacaktır.

Araştırmacının Katkı Oranı (Author’s Contributions)

Bu makale yazarın kendi çabaları ve incelemeleri neticesinde oluşturulmuştur.

This article was created as a result of the author's own efforts and reviews.

Destek ve Teşekkür (Fundings and Acknowledgments)

Çalışma, kamusal, özel, ticari nitelikte ya da kar amacı gütmeyen herhangi bir kurumdan destek alınmadan hazırlanmıştır.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors

Çatışma Beyanı (Competing Interests)

Çalışmanın yazarı, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

The author declares that he has no competing interests.

KAYNAKÇA

- Acınan, H. (2005). Sigortanın Temel Prensipleri. Güneş Sigorta Yayınları. İstanbul.
- Ahilik Sandığı Kanunu. (2017). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf> , 20.02.2023
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Sakarya Yayıncılık. Sakarya.
- Arseven, H. (1987). Sigortanın tarihçesi ve geri kalmışlığımızın sebepleri. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 43(1-4), 415-431
- Dilik, S. (1992). Sosyal Güvenlik. Yükseköğretim Kurulu Matbaası. Ankara.
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler. Anı Yayıncılık. Ankara
- Erdoğan, Z. (2004). Sosyal Güvenlik Nedir? <http://www.iscikonsevi.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1501> , 20.02.2023
- Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu (2005). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050621-1.htm> 20.02.2023
- Esnaf ve Sanatkârlar Sicili Yönetmeliği. (2018). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181214-2.htm> , 20.02.2023
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Güvercin, C. H. (2004). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2(57), 90-93.
- Güzel, A., Okur, A. R., & Caniklioğlu, N. (2016). Sosyal Güvenlik Hukuku (16 b.). Beta Yayıncılık. İstanbul.
- İş Yasası. (1936). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3330.pdf> , 20.02.2023
- İşsizlik Sigortası Kanunu. (1999) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf> , 20.02.2023
- Kaptan, R. (2021) Türkiye’de işsizlik sigortası uygulamaları ve sistemin sürdürülebilirliği, Yalova Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Metin, T., Baylan, M. & Günalan, M. (2022). Esnafın Ahilik Sandığı Uygulamasına Karşı Tutumları: Kahramanmaraş Örneği. Journal Of Economics And Research , 3 (1) , 38-54 . Doi: 10.53280/Jer.1080047

**Türkiye’de Esnaf Sicil Açılış-Kapanış İlişkisi ve Esnaf İşsizlik Sigortası İhtiyacı Üzerine
Bir Çalışma**

Öner, İ. (2006). Türkiye’de İşsizlik Sigortası ve İşsizlik Sigortası Fonu: Kuruluşu Gelişimi ve Denetimi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Özağaçkaya, M (2017). Ahilik ve sosyal hizmet, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Yalova

Özdamar, M., Çakar, E., & Gökteş, M. (2011). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim. Yaklaşım Yayıncılık. Ankara.

Özdemir, M. Ç. (2018). İradi İşsizlik. Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Seçme Yazılar II, 113-150.

Özşungur, F. (2014). Ticaret sicili müdürlüklerinin resmî kurumlara bildirim yükümlülükleri. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 63, 623-642.

Patton, M.Q. (1987). How to Use Qualitative Methods in Evaluation. Sage Publishing.London.

Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu. (2006). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5502-20140910.pdf> , 20.02.2023

Tesk Resmi İstatistikleri. <https://www.tesk.org.tr/view/mevzuat/liste.php?Guid=902743d2-11e2-11ea-9eaf-000c29b32a85>, 20.02.2023

Tuncay, A. C., & Ekmekçi, Ö. (2012). Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri. Beta Yayınevi. İstanbul.

Turbay, M. (2022). İşsizlik Sigortası ve Türkiye’de İşsizlik Sigortası Uygulamasının Gelişimine Yönelik İnceleme, Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sigortacılık Bilim Dalı, Yüksel Lisans Tezi, Düzce

Yayla, Ş. (2019). Sigortacılık ve Türkiye’de Sigorta Sektörünün Durumu, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl:24, Sayı:94, ss.107-125

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık. Ankara.

Yılmaz, H. (2022) Ahilik (İşsizlik) Sigortasının Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde (KOBİ) Mali ve Sosyal Boyutunun İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Zaim, S. (1968). Çalışma Ekonomisi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları. İstanbul.